

Sünnitusabi arengust Prantsusmaal 17. sajandil ja Chamberlen'ide sünnitustangide afäärist.

(François Mauriceau 300. sünni- ja Guillaume Mauquest de la Motte'i 200. surmapäeva puhul.)

Herbert Normann.

(2 joonisega.)

17. sajandi alul oli sünnitusabiandmine Prantsusmaal veel täiesti ämmandajate käes, kes sel alal olid omandanud laialdasi praktilisi teadumusi, kuna tegelikust sünnitusabist eemal olevad meesarstid tundsid sünnitusabiõpetust vaid teoreetiliselt. Mõned juhtivamad ämmandajad seisid oma teadmiste poolest üsna kõrgel tasemel ja nende poolt kirjapanud, igapäevasest elust võetud teadumused ja täheldused on viljakalt kaasa aidanud sünnitusabi arengule Prantsusmaal.

Oma aja silmapaistvamaks prantsuse ämmandajaks oli Louise (Loyise) Bourgeois (1564—1612), mehe järgi nimetatud ka Boursier. Ta oli ühe haavaarsti naine, sattus poliitiliste rahutuste tõttu raskeisse tulunduslikesse oludesse ja hakkas ämmandust õppima, milliseks otstarbeks ka Ambroise Paré töid luges, kellega isiklikult oli tuttav. Töötanud tegelikult ligi 5 aastat sünnitusabiandjana vaeste elanikkude hulgas, sooritas ta tooaegse korra kohaselt ämmandaja eksami ühe arsti, kahe haavaarsti ja ühe approbeeritud ämmandaja ees ja nimetati Pariisi linna vannutatud ämmandajaks. Hiljemini oli ta kuninga Henri IV abikaasa Maria dei Medici ämmandajaks, võttes vastu selle esimese poja, pärastise kuninga Louis XIII ja järgnevail aastail veel tema teised 5 last (Kleinwächter).

Louise Bourgeois tähtsamaks tööks oli tema 3-köiteline teos „*Observations diverses sur la stérilité, perte de*

fruit, foecondité, accouchements et maladies des femmes et enfants nouveaux naiz amplement traictées et heureusement pratiquées ¹⁾“ (Paris 1609, 1626, 1642).

Selles teoses käsitleb ta sünnituse juhtimist 12 mitmesuguse lapseseisu puhul. Raskete verejooksude korral (*placenta praevia*) soovib ta *accouchement forcé*'d. Esma kor dselt sünnitusabi ajaloos mainib ja käsitleb ta nabaväädi väljalangemist ja selle ravi repositsiooni teel ristivoodii tõstetud vaagnaga, millele järgneb pööre mõlemale jalale ja ekstraktsioon. Samuti peatub ta käsivarre väljalangemisel, mida püüab tagasi viia lapse käe kastmise teel väga külma vette. Ei anna käe vettekastmine tulemusi, soovib ta teostada pööret (W e g s c h e i d e r).

Uus on tema teoses õieti esimene näoiseisu kirjeldus, mil ta laseb sünnituse puhul kulgeda spontaanselt.

Veel kirjeldab ta nabaväädi keerdumise vabastamist normaalse peaseisu puhul, keha ekstraktsiooni õlgadest peaseisude korral ja lõppeks päramiste viibimise välist ravi. Tähelepanu pöörab ta ka aborti ravile (W e g s c h e i d e r).

Mainimist väärib veel, et Louise Bourgeois oskab hinnata anatoomilisi teadmisi ja soovib ämmandajail osa võtta naiskoolnute lahanguist, et tundma õppida naise suguelundite asetust (K l e i n w ä c h t e r). Tähtis on samuti, et ta oma tegeluses ikka laseb sünnitusil kulgeda loodusepäraselt.

Tema teistest töödest väärivad veel mainimist „*Récit véritable de la naissance de mosseigneurs et dames les enfants de France*“ (Paris 1625) ja „*Apologie contre les rapports des médecins*“ (Paris 1627) [K l e i n w ä c h t e r].

Louise Bourgeois töid on tõlgitud ladina, saksa ja hollandi keeltesse. Ka tema tütar pühendas ennast ämmandusele.

Teine silmapaistev prantsuse ämmandaja oli Marguérite du Tertre, lehestunud de la Marche. Virgutatud Louise Bourgeois'st õppis ta ämmandust ja oli Pariisi

¹⁾ Prantsuskeelsetes tööde pealkirjades on kirjaviis muutmata.

linna vannutatud ämmandaja ning 1660. aastast peale Seine'i saarel asuva Pariisi vana haigla Hôtel-Dieu 1630 avatud *maternité* — sünnitusabiosakonna ülemämmandaja ja esimene sünnitusabi õpetaja.

1677 avaldas Marguérite du Tertre Pariisis küsimuste ja kostuste kujul väikese raamatu ämmandajatele pealkirjaga „*Instruction familière et très-facile, faite par Questions et Réponses touchant toutes les choses principales qu'une Sage-femme doit scavoir pour l'exercice de son art*“.

See raamat vastab üldiselt Louise Bourgeois õpetusele, sisaldab aga Wegscheider'i andmeil siiski ka uusi andmeid, nagu näiteks väide, et vaagnaluud sünnituse ajal ei nihku üksteisest. On Marguérite du Tertre'i arvates välja langenud nabaväät pulsita, ei oma see näht erilist tähtsust, kitsa emakasuudme korral aga on siiski vajalik teda soojalt hoida leige veiniga kompressi näol, kuna vastasel korral osutub tarvilikuks repositsioon. Pööret soovitab ta põhimõtteliselt teha ühele jalale. Ka tuharateseisu puhul toob ta alla ühe jala ja soovitab selle abil ekstraktsiooni. Õlaseisu korral käe väljalangemisega teeb ta pöörde jalale kätt reponeerimata (Wegscheider).

Louise Bourgeois, Marguérite du Tertre'i ja mitmete teiste tähtsamate ämmandajate tegevus ühes sünnitusabiosakonna loomisega Pariisi Hôtel-Dieu juurde, kus prantsuse haavaarstel avanes võimalus tundma õppida ning jälgida sünnitustoimusi ja kulgu ja aegamööda juba 16. sajandist peale levima hakkav vabam maailmavaade koos lahtiütlemisega vanadest kivinenud traditsioonest olid soodustavaiks momendeks, et aegade vältel ka mehed hakkasid end pühendamata sünnitusabile (Meyer-Steinieg, Wegscheider). Sellele lisandus veel järjest kasvav arusaamine abitarvitajaskonnas ja kogu võhikkonnas, et mehed-sünnitusabiandjad suudavad pakkuda paremat abi kui ämmandajad (Wegscheider).

Hakati avama mitmel pool Prantsusmaal uusi sünnitusabiasutisi, mida juhatama asusid juba mehed ja kus oli võimaldatud sünnitusabi õppimine ka noortele, tulevasile arstele-

sünnitusabiandjaile. Seega kaotasid aegamööda ämmandajad oma esikoha sünnitusabiandmises ja kogu sünnitusabi väljakujundamine ja arendamine Prantsusmaal läks meeste kätte.

Esimesi 17. sajandil sünnitusabiandjana Prantsusmaal tunnustust leidnud meesarste oli Jules Clément (1649—1729), kes Louis XIV poolt tõsteti 1711 õue-sünnitusabiandjana ülesnäidatud teenete eest aadliseisusse ning kellele annetati ühtlasi akušööri tiitel.

Jules Clément sündis Arles'is, õppis arstiteadust, eriti aga sünnitusabi Pariisis tollal väga lugupeetud akušööri Jacques Lefèvre'i juures ning jäigi siis tegelema Pariisi, kus peagi omandas suure kuulsuse. Ta kutsuti hiljemini õuejuurde ja käis Bumm'i andmeil isegi 3 korda Hispaanias sünnitusabi andmas Philipp II abikaasale. Ka olla ta, nii väidetakse, seotud silmadega looritatud madame Louise de Lavallière'il, kes teatavasti oli Louis XIV armuke ja omas sellega 4 last, vastu võtnud esimese sünnituse, mis aga ei näi vastavat tõsioludele, kuna madame de Lavallière'il oli esimene sünnitus juba 1664. aastal, Clément aga kutsuti õuejuurde alles 1673. Viimane suri 7. oktoobril 1729 ja oli kahtlemata oma aja silmapaistvamaid akušööre, olgugi et ta pole publitseerinud ühtegi tööd.

Sünnitusabi edasises arengus Prantsusmaal 17. sajandil on tähtsat ja olulist osa etendanud 3 sünnitusabiandjat ja nimelt: François Mauriceau (1637—1709), Paul Portal († 1703) ja Guillaume Mauquest de la Motte (1655—1737).

François Mauriceau, kelle sünnist on juba möödunud 300 aastat, oli Hôtel-Dieu kasvandik ja selle *maternité* või sünnitusabiosakonna esimene mees-sünnitusabiandja.

Toetudes haigla rikkalikule materjalile ja oma suurele erapraksisele, andis ta 1668 Pariisis välja põhjaneva teose pealkirjaga „*De maladies des femmes grosses et accouchées, avec la bonne et véritable methode de les bien aider en leurs accouchements naturels, et les moyens de remedier à tous ceux qui sont contre nature et aux indispositions des enfans nouveaux-nés; ensemble une très exacte description de toutes les parties de la femme, qui sont destinées à la generation, le*

tout accompagné des plusieurs belles figures en taille douce, nouvellement et fort correctement gravées. Oeuvre très utile aux Chirurgiens et nécessaire à toutes les sages-femmes, pour apprendre à bien pratiquer l'art des accouchemens“.

Meyer-Steineg'i järgi.

François Mauriceau.

Teisest trükist (1675) alates kandis teos vähe muudetud pealkirja „*Traité des maladies des femmes grosses et de celles qui sont nouvellement accouchées, en enseignant la bonne et veritable methode pour bien aider les femmes en leurs accouch. etc. avec une description très-exacte et. cet“.*

Kuni 1740. aastani ilmus Mauriceau teosest 7 väljaannet, neist korraldas ta trükki ise 5. 1681 tõlkis ta oma teose ka ladina keelde (Wegscheider). Hiljemini ilmusid veel saksa-, itaalia-, hollandi- ja ingliskeelsed tõlked.

Oma teoses pakub Mauriceau nii mõndagi uut, olgugi et osaliselt ripub veel vanadel käsitusel ja kujutlusil. Üldiselt kirjeldab ta üsna õieti naisesuguelundeid, vaagnat ja lapsekoljut ning rõhutab anatoomiliste ja füsioloogiliste teadmiste tähtsust sünnitusabiandjale. Toetudes Rodrigo Castro¹⁾ teoreetilistele väitele, et naisevaagen on ees liikumatu, näitab ta, et vaagen suudab lapsepead läbi lasta ka ilma vaagnaluude üksteisest eemaldumata ja ilma pilu moodustamiseta. Läheks vaagen eest laiali, ei saaks naine peale sünnitust enam käia (Wegscheider).

Edasi kirjeldab Mauriceau üksikasjalikult lapse asendit emakas. 7. ja 8. kuu vahel toimub tema arvates raskuse tõttu lapsepea *culbute en devant* — kukkumine ettepoole, mille tõttu ka kukal on alati pööratud ette, mis on ainuüksi loomupärane. Samuti käsitleb Mauriceau lootevee tekkimist ja piima moodustumist rindades eritamatum menstruaalsest verest (Wegscheider).

Mauriceau on teadlik, et emakal on vaid üks õõs ja selle seinad muutuvad raseduse ajal õhemaks venituse teel. Ühe preparaadi varal kirjeldab ta ka rasedust väljaspool emakat, kuigi ei tõlgitse seda õieti.

Ta rõhutab korduvalt sisemise järelevaatuse tähtsust sõrme-ga. Lahkliha rebendeid püüab ta vältida salvide sissehõõrumise teel. Lootepõit ei tohi tema arvates lõhestada. Peale sünnitust tulevad kohe kõrvaldada ka päramised kas tõmbe, rõhumise teel või manuaalselt. Esimesena mainib ta

¹⁾ Rodrigo Castro sündis Lissabonis 1546 ja oli pärit Castro'de portugali juudi perekonnast. Tuli 1594 Hamburgi, kus arstina tegeles peaaegu 30 aastat. Suri 1627. 1603 ja 1604 andis Hamburgis välja teose: *De universa muliebrium (või mulierum) morborum medicina, novo et antehac a nemine tentato ordine opus absolutissimum. Pars I theoretica* (1604). *Pars II sive Praxis* (1603). (Wegscheider).

vajutusjärgi lapsepeal, seletades neid vaagnaluude rõhumi-sega (W e g s c h e i d e r).

Sünnitustakistusi näeb M a u r i c e a u lapsepea suuruses, pehmete sünnitusteede venimatuses, lapse surmas ja lühikeses nabaväädis. Kõrvalekaldumisi koljuseisu ja näo-seisu puhul parandab ta teoses lähemalt kirjeldatud korrbi-neeritud võtteiga kohe peale vete minekut, kuna tuharatesei-sul ta laseb sündida spontaanselt. On tuharad juba sügavale esile tunginud, ekstraheerib ta lapse kubemesse viidud sõrme-dega — võte, mis mainitakse M a u r i c e a u poolt esma-kordselt (W e g s c h e i d e r).

Järgneva pea ekstraksiooniks soovitab M a u r i c e a u e s i m e s e n a viia lapse suhu üks või kaks sõrme, teise käega aga haagitaoliselt haarata kukalt. Seda võtet, mis praegugi sünnitusabis tarvitusel, soovitas uuesti 1863 Gustav V e i t (1824—1903). Pöörde pea peale jätab M a u r i c e a u täiesti kõrvale, pöoret jalgadele aga kirjeldab täpsalt ja üsna mood-salt (W e g s c h e i d e r).

Väljalangenud kohaldamatut käsivart ei löika M a u r i -c e a u õlaluu kohal ära, nagu seda tegi Ambroise P a r é, vaid kääneb ta õlaliigesest välja.

Õieti kirjeldab M a u r i c e a u ka nabaväädi väljalange-mist, selle põhjusi ja ohte lapsele. Hästi käsitleb ta samuti verejookse raseduse ja sünnituse ajal ning näeb õieti nende ohtu lapsele ähvardavas lämbumises. Muutub seisund vere-jooksu puhul lapsele ohtlikuks, lõhestab ta lootepõie ja eks-traheerib lapse jalgupidi. Ta tunneb ka krampe sünnituse ajal ja lapsevoodis ning nende põhjusi. Seega on ta e s i -m e n e, kes kirjeldab eklampsiat, olgugi et sööstide eneste kirjeldus puudub. On emakasuue küllalt avatud, tuleb kram-pide puhul teostada kiiresti pööre ja laps ekstraheerida; muidu soovitab ta aadrilaskmist, aevastusvahendeid ja klis-tiire. Lapse surma korral tuleb see konksuga ekstraheerida (W e g s c h e i d e r).

Keisrilõike elaval jätab M a u r i c e a u täiesti kõrvale, koolnul soovitab seda teha *linea alba*'l. *Hydrocephalus*'e ja kaksikväärendite puhul tuleb laps ohverdada, isegi kui ta

elus on, ja päästa ema, andes operatiivselt abi. Surnud lapse ekstraheerimiseks soovitab ta tema poolt konstrueeritud ja tema järgi nimetatud aparati. Ka kirjeldab ta emaka rup-tuuri, totaalset lahkliha rebendit ja põie-sooleuurist.

Esimesena peab Mauriceau lohhiaalset eritust haavasekreediks ja võrdleb lohhiad mädanevate haavade eritusega. Üksikasjaliselt kirjeldab ta ka püeemia nähte ja annab lapsevoodi dieteetika, mis püsis kaua aega mõõduand-vana (Wegscheider).

Toodud andmeist nähtub, et Mauriceau teos sisaldab rohkesti väärtuslikke näpunäiteid sünnitusabiandjaile ja ka palju mõtteid, mis kaasajast olid juba ette jõudnud. See on kahtlemata klassiline teos 17. sajandi sünnitusabi alal.

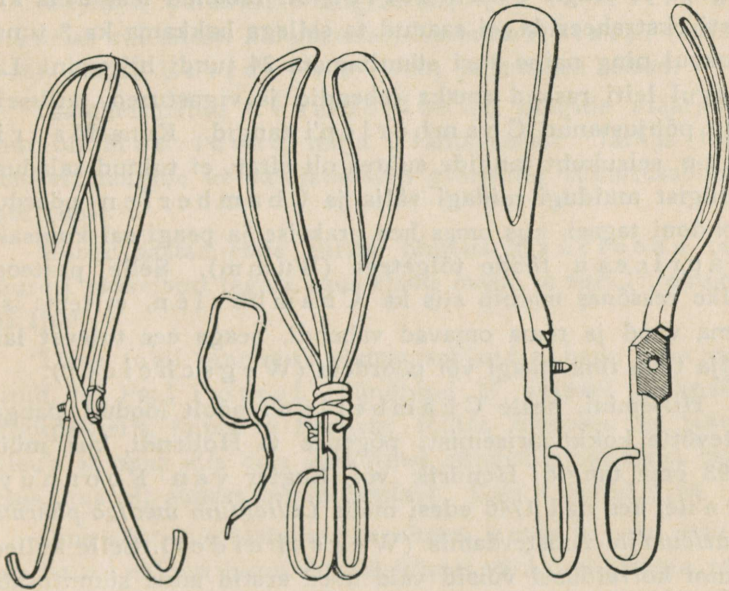
Mauriceau teistest töödest olgu veel mainitud tema „*Observations sur la grossesse et l'accouchement des femmes, et celles des enfans nouveau-nés*“ (Paris 1695) ja „*Dernières observations sur les maladies des femmes grosses et accouchées*“ (Paris 1708). Esimene neist sisaldab 250, teine 150 sünnitus- ja haiguslugu. Mõlemad on rikkad väärtuslikest täheldusist ja neid võib huviga lugeda veel tänapäevgi. Ka meditsiini-ajalooliselt on nad olulise väärtusega. Huvitavad on samuti Mauriceau 1694 Pariisis ilmunud „*Aphorismes touchant la grossesse, l'accouchement, les maladies et les autres indispositions des femmes*“, mis hiljemini tõlgiti ka hollandi ja saksa keelde (Kleinwächter).

Kui suur oli Mauriceau enese kuulsus ja mõju (ta oli mõnda aega ka kuulsa haavaarstide *Collège de St. Côme*'i *prévôt*), nähtub kõige paremini *Chamberlen*'ide sünnitustangide afäärist. Tema ebasoodus otsus tangide kohta oli kahtlemata põhjuseks, et kaasaegsed sünnitusabiandjad suhtusid eitavalt tangidesse ja nägid neis vaid raha väljapetmisviisi.

Kuigi sünnitustangide (*forceps obstetricia*) tarvitusele võtmine kuulub õieti 18. sajandisse, leiutati nad juba 17. sajandi alul Inglismaal ja püsisid kaua aega *Chamberlen*'ide (või *Chamberlain*'ide) arstide perekonna saladusena.

Tangide leiutajaks oli Aveling'i uurimuste põhjal (tsit. Bumm'i järgi) arvatavasti Peter Chamberlen (vanem), kes praktiseeris Londonis *Barber Surgeons Company* liikmena ja temale palju kuulsust ja vara toonud saladuse oma noorema venna Peter'iga jagas ning 1631 suri. Peter Chamberlen (noorem) pärandas tangid oma pojale, jällegi Peter Chamberlen'ile, kelle lossis Woodham Morti-

Bumm'i järgi.

Peter Chamberlen'i sünnitustangide mudelid.

mer Hall'is Maldon'i lähedal Essex'i krahvkonnas ühes müüritud peidukohas leiti 1813 teiste sünnitusabiandmisriistade hulgas ka 4 tangi, mis kahtlemata olid Chamberlen'ide originaal — ja seega esimesed sünnitustangid. Need koosnesid kahest akendatud lusikast-kangist, mis peale tupesse viimist risti üksteise peale pandi ja erilises lukus vaid koos hoiti. Peter Chamberlen'ilt, kes oli kolme kuninga ja kuninganna ihuarstiks, läks perekonnasaladus tema poja

Hugh Chamberlen'i kätte. See ilmus 1670 Pariisi ja pakkus seal oma saladust 10 000 taalri eest müüa, väites, et selle abil saab ka kõige raskemat sünnitust lõpetada vähem kui poole veerandtunniga. Huvitatud ettepanekust, usaldas Mauriceau, nagu ta kirjutab oma „Observatsioonides“, Hugh Chamberlen'i kätte ühe 38-aastase esmassünnitaja ilmselt kitsa vaagnaga sünnituse lõpetamiseks, mida Mauriceau ise juba 8 päeva tulemusita oli püüdnud teostada. Olgugi et Hugh Chamberlen oli lubanud last üsna kiiresti ekstraheerida, ei saanud ta sellega hakkama ka 3 tunni jooksul ning naine suri sünnitamata 24 tundi hiljemini. Lahangul leiti rasked emaka rebendid ja vigastused, milliseid olid põhjustanud Chamberlen'i tangid. Kuna Mauriceau seisukoht tangide suhtes oli eitav, ei tulnud saladuse müügist muidugi midagi välja ja Chamberlen pöördus Londoni tagasi, kus omas hea praksise ja peagi sai kuulsaks Mauriceau tööde tõlgetega (Bumm). Selle peateose tõlke eessõnas mainib siis ka Chamberlen, et tema isa, tema vend ja tema omavad vahendi, peaga ees tulevat last välja tuua ilma haagi või pöördeta (Wegscheider).

Hiljemini, peale Chamberlen'i poolt loodud pangatõlgete kokkuvarisemist, põgenes ta Hollandi, kus müüs 1693 oma tangid Hendrik või Rogier van Roonhuysen'ile, kes nad 1746 edasi müüs *Collegium medico-pharmaceuticum*'ile Amsterdamis (Wegscheider). Selle kolleegiumi korraldusel võisid vaid need arstid anda sünnitusabi, kes suure tasu eest olid saladuse omandanud. Lõppeks ostsid saladuse kirurgi Jean de Bruin'i tütrelt kaks arsti Jacobus de Visscher ja Hugo van de Poll ning avaldasid selle 1753. Selgus aga, et neid oli petetud ja neile müüdüd vaid tangide üks pool — üks lusikas-kang. Kas aga juba Roonhuysen'i oli omal ajal petetud ja temale müüdüd ka vaid üks pool — nn. Roonhuysen'i kang, seda ei saa enam täpsalt kindlaks teha (Wegscheider). Igatahes Chamberlen'i saladuse moodustasid tangid.

Kuna Chamberlen'i tangide saladus oli peamiselt inglise ja hollandi arstide omanduseks, tarvidus aga eesoleva

pea ekstraheerimisvahendi järgi end tunda andis, konstrueeris Genti sünnitusabiandja Jean Palfyn (1650—1730) sõltumatult Chamberlen'ist teistkordselt tangid ja viis nad jala kas 1723 või mõni aasta varemini Pariisi, kus esitas nad sealsele *Académie de chirurgie*'le. Tema tangid olid Chamberlen'i omadest lihtsamad ja koosnesid kahest akendamatust kõverdatud lehest. Hiljemini hoolitses ta ise, et tema leiutatud tangid levisid võimalikult laialdaselt.

Hiljemini parandasid tangide kuju (de la Motte loobus neist kui täiesti kõlbmatuist) Lorenez Heister (1683—1758), André Levret (1703—1780) ja mitmed teised.

Igatahes näitas Chamberlen'ide tangide afäär, kui suur oli Mauriceau mõju Prantsusmaal. Jätkus tema otsusest tangide kõrvalejätmiseks prantsuse sünnitusabiandjate poolt.

Mõned aastad enne surma tõmbus Mauriceau oma suurest praksisest tagasi, asus elama maale ja suri 17. oktoobril 1709.

Teine tubli prantsuse sünnitusabiandja, nagu juba mainitud, oli Paul Portal. Sündinud 17. sajandi keskpaiku Montpellier's, õppis ta Pariisis, töötas muuseas ka Hôtel-Dieu's ja asus siis oma kodulinna sünnitusabiandjana tegema, kus oli suures lugupidamises. Suri 1. juulil 1703.

Oma sünnitusabialalises tegeluses toetus ta vaid sellele, mis ise oli näinud ja piirdus käsitluses vaid praktilisega. 1671 avaldas ta Pariisis oma „*Discours anatomique au sujet d'un enfant d'une figure extraordinaire*“, millele 1685 järgnes tema peateos „*La Pratique des Accouchements soutenue d'un grand nombre d'Observations*“.

Selles teoses, mis muuseas sisaldab 81 sünnituslugu, kirjeldab ta üksikasjaliselt sisemist vaatlust, hoidub aga liiga sagedast järelevaatusest, et vältida emaka ärritust. Tungivalt soovitab ta sünnitusabiandjaile jätta sünnitus looduse hoolde ja vaid siis segada vahele, kui on jõutud veendumusele, et sünnitus iseenesest õnnelikult ei lõpe. Näo- ja enamalt jaolt ka tuharateseisul laseb ta kulgeda spontaanselt. Jalaseisu

puhul aga ekstraheerib ta lapse nii pea kui emakasuue on täiesti avanenud. Pöörde teostab ta harilikult ühele jalale ja ekstraheerib selle varal (W e g s c h e i d e r).

Järgiva pea arenemine toimub nagu M a u r i c e a u' lgi. Kitsast vaagnast ei ole tal veel aimu.

Esimesena aga sünnitusabijaloos käsitleb ja hindab P o r t a l öieti *placenta praevia* nähte ja anatoomilisi olusid. Ta kirjeldab tõsioludele vastavalt platsenta kokkuliitumist emaka alumises segmendis, irdumise mehhanismi ja verejooksu põhjusi. Terapeutiliselt soovitab ta *placenta praevia* puhul sünnitust kiiresti lõpetada pöörde teel ja platsenta kõrvaldada (W e g s c h e i d e r).

P o r t a l'i ja M a u r i c e a u kõrval omab sünnitusabi arengus Prantsusmaal tähtsa koha veel viimase õpilane G u i l l a u m e M a u q u e s t d e l a M o t t e, kelle surmapäevast on möödunud 200 aastat.

D e l a M o t t e sündis 27. juunil 1655 Vallognes'is (Manche'is), õppis Pariisi Hôtel-Dieu's, kus 5 aastat tegev oli, ja siirdus siis oma kodulinna. Seal tegeles ta üle 50 aasta otsitud ja lugupeetud kirurgi ja sünnitusabiandjana, omandades laialdase kuulsuse. Ta suri 27. juunil 1737.

D e l a M o t t e'i töö „*Traité complet des Accouchemens naturels, non naturels et contre nature, expliqué dans un grand nombre d'Observations et de Réflexions sur l'Art d'accoucher*“¹⁾ põhjeneb 30-aastasil teadumusil ja sisaldab 400 täheldust tegelikust elust. Kuigi see polnud süstemaatiline õpperaamat, oli ta siiski oma aja parimaid sünnitusabialalisi teoseid.

Naturels all mõistab d e l a M o t t e pea-tuharate-sünnitusi, kuna *non naturels* on sünnitused, mis küll viiakse lõpule looduse enese poolt, kuid viibivad või raskenevad, osalt lootest, osalt emast sõltuvail põhjusil. *Contre naturels* aga on

¹⁾ Ilmus Pariisis G u r l t'i järgi 1715, W e g s c h e i d e r'i järgi 1722.

need sünnitused, mis lõpetatakse sünnitusabiandja vahelesegamisel kas pöörde või harvemini perforatsiooni teel (S u d h o f f).

De la Motte'i arvates pole sünnitusabiandjale seda-võrd tähtis osav käsi, kui hea täheldamis- ja kombineerimisvõime, mis põhjeneb tublidel anatoomilisel ja füsioloogilisel teadmisel. Sünnitusabiandja ülesandeks pole mitte last ekstraheerida, vaid välja arvutada, kuivõrd jätkub loodusjõududest ja alles äärmisel juhul ennast vahele segada. Selleks aga peab sünnitusabiandjal olema aega ja kannatust (S u d h o f f). Vahelesegamise korral soovib de la Motte pööret, võimalikult mõlemale jalale ja ka vaid siis, kui emaka-suu on täiesti avatud. Pöörde pea peale jätab ta vananenud võttena täiesti kõrvale. Nabaväadi või väljalangenud käe repositsioonist ei pea ta palju ja ka *ablatio*'d teostab vaid erijuhtudel (W e g s c h e i d e r).

Kuigi de la Motte soovib sünnituste puhul abiandmisega üldiselt oodata nii kaua kui vähegi võimalik, ei toimeta ta näoseisude puhul sugugi ekspektatiivselt, vaid püüab õlad ja lõug tagasi tõrjuda ja alla tõmmata otsmik. Ei lähe see korda, teostab ta pöörde. Samuti ekstraheerib ta enamasti vaagenasetuse korral (W e g s c h e i d e r).

Väga õieti näeb ta lahkliha rebendite peapõhjust lapse liiga kiires läbitungimises tupeavausest, ilma et sel oleks aega olnud venida. *Introitus vaginae* laiendamiseks tarvitab ta õlisse kastetud sõrme.

Eriti rõhutab de la Motte kitsa vaagna tähtsust sünnitusabis. Ta tunneb absoluutselt liiga kitsast vaagnat, mis võimatuks teeb kogu käe sisseviimist ja see on tema arvates keisrilõike ainukeseks näidustuseks. Lonkavil naistel (rahiit!) võib sünnitus kujuneda raskeks, puusaliigese nihestus aga ei ole mitte sünnitamistakistuseks. Samuti ei näe ta sünnitamistakistust õndraluu (*os coccygis*) esiletungimises. Õndraluu ei saagi tema arvates oma kuju ja anatoomilise omaduse tõttu sünnitust takistada, ka pole ta iialgi näinud, et õndraluu oleks takistuseks olnud (W e g s c h e i d e r).

Esimesena väljendab edasi de la Motte selgesti mõtet, et kaua vältava ja raske sünnituse peapõhjuseks on kitsas vaagnasisseskäik. Ta kirjeldab, kuidas ära tunda tušeerimise teel esiletungivat neeme (*promontorium*) ja näitab, et lapsepea konfiguratsioonivõime on ainuke ja loomulik võimalus üle saada vaagna kujust (*Wegscheider*).

Ka peatub de la Motte pea sissekiilumisel ja selle ravil perforatooriumi ja konksuga. Profülaktiliselt soovitab ta õigeaegset pööret jalgadele. See on *Wegscheider*'i järgi muuseas esmakordne profülaktilise pöörde mainimine sünnitusabi ajaloos.

Tähelepanu äratas omal ajal peale käsitletud de la Motte'i teose veel tema „*Traité complet de chirurgie, contenant des observations et des réflexions*“, ilmunud Pariisis 1722.

Teistest Prantsusmaa sünnitusabiandjaist 17. sajandil võiks mõne sõnaga veel mainida Mauriceau kaasaegset, Pariisi arsti Cosme Viardel'i, kes 1671 andis Pariisis välja omapärase raamatu tiitliga „*Observations sur la Pratique des Accouchemens naturels contre nature et monstreux. Avec une Méthode très-facile pour secourir les femmes en toute(s) sorte(s) d'accouchemens, sans se servir de Crochets, ny d'aucun instrument que de la seule main etc. Ouvrage non seulement curieux, mais aussi très-nécessaire et utile aux chirurgiens et sages-femmes*“.

Nagu juba tiitlist näha, püüab Viardel kõrvale jätta kõik sünnitusabiandmisel tarvilusel olevad riistad ja neid asendada kõige parema abistamisriistaga — käega. *Meconium*'i väljumine on tema arvates kindlaim tunnus, et laps on surnud. Keisrilõiget elaval ta ei maini, agoonias seda sooritada tundub temale julmana. Ta toob oma raamatus ka vaagna jooniseid, ei maini aga kusagil ei normaalset vaagnat ega kõrvalekaldumisi normist (*Wegscheider*).

Veel võiks mainida Philippe Peu'd, kes toetudes oma teadumusile andis 1694 Pariisis välja tagasihoidliku pealkirjaga teose „*La Pratique des Accouchemens*“.

Peu hoiatab liiga sageda sisemise järelevaatuse eest, peab võimatuks häbemeluude üksteisest eemaldumist, väidab aga, et ristлуу ja õndraluu harilikult taandub.

Väärarendlikud naised, eriti küürakad ja lonkavad, Peu arvates, kergesti aborteerivad, kuna emakas on kokku surutud ja selles ei leidu lootele küllalt ruumi. Säärased naised peavad raseduse korral silmas pidama absoluutset rahu, sest liikumisel võib loode saada põrutada. Ka soovitab ta neile „tsölibaati“ (W e g s c h e i d e r).

Esimesena juhib Peu tähelepanu tõsiolule, et kõrgel asuv küfoos, vastandina madalal asuvale, emakat ei mõjusta. *Accouchement forcé* ja keisrilõike elaval jätab ta täiesti kõrvale. Esimesena teeb ta vahet nabaväädi eesseisu ja väljalangemise vahel (W e g s c h e i d e r).

Kuid ei Viardel ega Peu ei tõuse üldiselt Mauriceau, Portal'i ja de la Motte'i tasemeni, olgugi et ka nemad on mõjuvalt kaasa aidanud sünnitusabi arengule Prantsusmaal 17. sajandil.

Üldiselt aga võib öelda, et 17. sajandi jooksul hakkab tekkima Prantsusmaal käsikäes sünnitusabi arenguga ikka enam ja enam tegelikke sünnitusabi andjaid arste, kes endid nimetavad *chirurgien accoucheur*, vastandina vaid ordineerivaile ja järeldravivaile *médecins*'idele ja seega jäävad ämmandajad, kes kaua aega olid ainukesed sünnitusabiandjad, nende kõrval täiesti varju. Teistes maades aga, nagu Saksamaa, Inglismaa, Hollandi ja Rootsi, pääsevad mehed sünnitusabiandjaina mõjule alles märksa hiljemini.

Kirjandus.

Max Wegscheider: Geschichte der Geburtshilfe. Max Neuburger u. Julius Pagel: Handbuch d. Geschichte d. Medizin. Dritter Band. Jena 1905. — Ernst Bumm: Grundriss zum Studium der Geburtshilfe. Dreizehnte verbesserte Auflage. München u. Wiesbaden 1921. — Th. Meyer-Steinieg u. Karl Sudhoff: Geschichte d. Medizin im Überblick mit Abbildungen. Jena 1922. — Karl Sudhoff: Kurzes Handbuch der Geschichte d. Medizin. Berlin 1922. — Kleinwächter: Bourgeois, Loyise. A. Hirsch:

Biographisches Lexikon d. hervorragenden Ärzte aller Zeiten und Völker. Erster Band. Zweite Auflage. Berlin u. Wien 1929. — Kleinwächter: Mauriceau, François. A. Hirsch: Biographisches Lexikon d. hervorragenden Ärzte aller Zeiten und Völker. Vierter Band. Zweite Auflage. Berlin und Wien 1932. — Gurlt: De La Motte, Guillaume-Mauquest. A. Hirsch: Biographisches Lexikon d. hervorragenden Ärzte aller Zeiten und Völker. Dritter Band. Zweite Auflage. Berlin u. Wien 1931. — A. Hirsch: Biographisches Lexikon d. hervorragenden Ärzte aller Zeiten und Völker. Zweite Auflage. Zweiter Band. Berlin und Wien 1930. Vierter Band. Berlin und Wien 1932. Fünfter Band. Berlin und Wien 1934.
